

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ (Умумий қисм)

Маъруза: ЖАВОБГАРЛИҚДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ ВА ТУРЛАРИ

(1 соат)

Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.

МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, жавобгарликдан озод қилиш тушунчаси, уларнинг жиноят-ҳуқуқий аҳамияти, турлари каби масалаларни ўрганишдан иборат. Маърузада суд ҳуқуқ ислохотлари даврида ярашганлик муносабати билан жавобгарликдан озод қилиш институтининг киритилиши масаласига алоҳида эътибор қаратилади.

Маъруза якунида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2002 йил 25 октябрдаги "Ярашув тўғрисидаги ишлар бўйича суд амалиёти ҳақида"ги 27-сон қарори қарори юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

Маъруза натижасида талаба:

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қобилияти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган важлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳуқуқий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- жавобгарликдан озод қилиш ва унинг турларини амалий мисоллар орқали қўллай олиш кўникмасига эга бўлади.

1. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Жиноий жавобгарликдан озод қилиш деб - шахс содир этган ижтимоий хавфли қилмишида айбдорлик масаласи ҳал қилинмасдан туриб, унинг барча ҳуқуқий оқибатларидан уни озод қилишга айтилади.

Жавобгарликка тортиш муддатининг ўтиб кетганлиги муносабати билан жиноят учун жавобгарликдан озод қилиш деб – шахс жиноят содир этгандан кейин қонунда назарда тутилган маълум бир муддатлар давомида жиноий жавобгарликка тортилиши ва жиноят содир этишда айбдор ёки айбдор эмаслиги масаласи ҳал қилиниши лозим бўлган ҳолларда шахс жавобгарликка тортилмаслиги натижасида жавобгарликдан озод қилинишига айтилади.

Ярашилганлик муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш деб – жиноят қонунида белгиланган тартибда жиноят содир этилиши натижасида жабр кўрган шахс (жабрланувчи) билан жиноят содир этишда айбдор деб топилган шахснинг ярашиши натижасида айбдорни суд ажрими асосида жавобгарликдан озод қилишга айтилади.

2. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

Жавобгарликдан озод қилиш ва унинг қоидалари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, жавобгарликдан озод қилиш амалиётига қаратилади.

Жавобгарликдан озод қилиш масаласи амалий мисоллар ва казуслар ёрдамида муҳокама қилинади.

3. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:

Амалдаги жиноят қонуни жавобгарликдан озод қилишнинг қуйидаги турларини кўрсатади:

- жавобгарликка тортиш муддатининг ўтиб кетганлиги муносабати билан;
- қилмиш ёки шахснинг ижтимоий хавфлилигини йўқотганлиги муносабати билан;
- айбдор ўз қилмишига чин кўнгилдан пушаймон бўлганлиги муносабати билан;
- ярашилганлик муносабати билан;
- касаллик туфайли;
- амнистия акти асосида жавобгарликдан озод қилиш.

Жавобгарликка тортиш муддатининг ўтиб кетганлиги муносабати билан жиноят учун жавобгарликдан озод қилиш асоси бўлиб:

- жиноят содир этилган кундан бошлаб то ҳукм қонуний кучга киргунгача бўлган вақтнинг ўтиши;

- содир этилган жиноят (“Тинчлик ва инсоният хавфсизлигига қарши жиноятлар”дан ЖК Махсус қисм 150,151,152,153,154,155,156 - моддалари) ташқари жиноятларни ташкил этишлиги;

- жиноят содир этган ва жиноий жавобгарликка тортилган шахснинг тергов ёки суддан яширинмаганлиги ташкил қилади.

Ишни тергов қилиш ёки судда кўриш вақтида шароит ўзгарганлиги туфайли жавобгарликдан озод қилиниши асослари қуйидагилар:

- содир этилган қилмиш ўзининг ижтимоий хавфлилигини йўқотганлиги;
- жиноят содир этган шахс ижтимоий хавфлилик хусусиятини йўқотганлиги.

Ярашилганлик ўзига-хос хусусиятларига эга бўлиб, улар қуйидагилар:

- содир этилган жиноят ЖК 66¹-моддасида кўрсатилган жиноятларга киритилганлиги;

- жабрланувчи билан ярашиш тўғрисидаги ариза (суд маслаҳатхонага киргунга қадар) суриштирув, дастлабки тергов ва суд мажлисининг исталган босқичида берилганлиги;

- башарти шахс оғир ёки ўта оғир жиноятлар учун муқаддам судланган бўлса, унинг ушбу жинояти учун судланганлик ҳолати тугалланган ёки олиб ташланган бўлишлиги (агар айбдорда ушбу ҳолатда оғир ёки ўта оғир жинояти учун судланганлиги мавжуд бўлса, унга ярашув битими тузишга рухсат берилмайди);

- айбдор ўз айбини тан олиши;

- бир неча жиноят содир этилиб, ушбу жиноятлар ЖК 66¹- моддасида кўрсатилган жиноятлар дорасига кирсада, такрорийлик белгисини бермаслиги;

- етказилган зарарнинг қопланиши.

Касаллик туфайли жавобгарликдан озод қилиш асослари:

- шахс жиноят содир этган вақтида ақли расо шахс бўлганлиги;

- жиноят содир этгандан кейин шахс ҳукм чиқарилгунга қадар, ўз ҳаракатларининг аҳамиятини англай олмайдиган ва ўз ҳаракатларини бошқара олмайдиган даражада руҳий касалликка чалиниб қолган бўлса ва ақли норасо деб топилса, жавобгарликдан озод қилинади.

Амнистия акти:

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг тақдимиغا биноан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати томонидан қабул қилинадиган ҳужжат;

- давлат ва халқ учун муҳим аҳамият касб этувчи саналар муносабати билан қабул қилинадиган ҳужжат;

- амнистия акти қабул қилинган кунга қадар содир этилган жиноятларга нисбатан татбиқ қилинади;

- татбиқ қилиниши мумкин бўлган жиноятларнинг ижтимоий хавфлилик чегараси

аниқ белгилаб қўйилади;

- татбиқ қилиниши мумкин бўлган жиноят содир этган шахсларнинг чегараси аниқ белгилаб қўйилади;

- амнистия акти қабул қилингандан кейин уч ойлик муддат давомида – амнистия акти қабул қилингунга қадар содир этилган яъни, терговда бўлган, судда қўрилаётган жиноят ишлари ва жазони ўтаётган ёки судланганлик мақомига эга бўлган шахсларга нисбатан ижро қилиниши.

ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.

4. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (4 соат):

1-семинар

1. Жиноий жавобгарликдан озод қилиш тушунчаси, турлари, ахамияти, шартлари.

2. Жавобгарликка тортиш муддатининг ўтиб кетганлиги муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш.

3. Қилмиш ёки шахс ижтимоий хавфлилигини йўқотганлиги муносабати билан жавобгарликдан озод қилиш.

2-семинар

4. Айбдор ўз қилмишига амалда пушаймон бўлганлиги муносабати билан жавобгарликдан озод қилишю

5. Ярашилганлиги муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш.

6. Касаллик туфайли жавобгарликдан озод қилиш.

7. Амнистия акти асосида жавобгарликдан озод қилиш.

5. КАЗУСЛАР:

1-масала

2000 йил 20 апрелда Б. ЖКнинг 132-моддаси 1-қисмида кўрсатилган ҳамда энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд олти ойгача қамоқ билан жазоланадиган жиноятни содир этди. Жиноят очилмади.

Бу жиноят бўйича жиноий жавобгарликка тортиш муддати қачон (йил, ой, кун) ўтиб кетади?

2-масала

2008 йил 4 апрелда Д. ЖКнинг 113-моддаси 4-қисмида кўрсатилган ҳамда саккиз йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум этиш билан жазоланадиган жиноятни содир этди.

Бу жиноят бўйича жиноий жавобгарликка тортиш муддати қачон (йил, ой, кун) ўтиб кетади?

3-масала

1995 йил 17 июлда К. Андижон шаҳрида ЖКнинг 119-моддаси 1-қисмида кўрсатилган ҳамда уч йилдан етти йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланадиган жиноятни содир этди. Жабрланувчининг милитсияга арз қилганини билиб, К. жиноий жавобгарликдан қочиш мақсадида Ўзбекистон ҳудудидан чиқиб кетди.

К.нинг жинояти учун жиноий жавобгарликка тортиш муддати қачон (йил, ой, кун) ўтиб кетади?

4-масала

2010 йил 12 майда А. ЖКнинг 128-моддаси 1-қисмида кўрсатилган ҳамда икки йил ахлоқ тузатиш ишлари ёки олти ой қамоқ ёхуд уч ой озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланадиган жиноятни содир этди. 2010 йил йигирма бешинчи май А. ЎзР ЖПКнинг 361-моддасига асосан жиноят ишида айбдор сифатида қатнашишга жалб қилинди. ЎзР ЖПКнинг 250-моддасига асосан терговчи А.га нисбатан “Хулқ-атвор тўғрисида тилхат” еҳтиёт чорасини танлади. Лекин уч кундан сўнг жиноий жавобгарликдан қочиш мақсадида Ўзбекистон ҳудудидан чиқиб кетди.

Бу жиноят бўйича жиноий жавобгарликка тортиш муддати қачон (йил, ой, кун) ўтиб кетади?

5-масала

Автобаза устаси Ш. таъмирда бўлган енгил автомашинадан карбюраторни ечиб, ўз уйига яшириб қўйди, яъни ЖКнинг 169-моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноятни содир этди. Автобаза директори Ш.нинг отаси бўлган кечки қоровулни ишдан бўшатиш учун судга бериш нияти ҳақида билиб олгач, Ш. жиноят содир этганини тан олди ҳамда ўғирланган карбюраторни қайтариб берди.

ЖКнинг 66-моддасига асосан Ш.ни жиноий жавобгарликдан озод этиш мумкинми?

ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Абдуқодиров Ш.Ё. Ярашувчилик институти ва уни такомиллаштиришнинг айрим масалалари.// Ж. Ҳуқуқ ва бурч. -2006. -1-сон. -Б.20-24.
2. Абдухаликов М.А. Процесс примирения по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству Республики Узбекистан и международная практика. // Суд-хуқуқ ислохоти: назария ва амалиёт мавзусида халқаро илмий-амалий конференция материаллари. -Т.: СилМЭГ, 2001. -Б. 10-13.
3. Ахроров Б.Д. Ярашганлик муносабати билан жавобгарликдан озод қилиш қонунини кулланиш муаммолари. Суд хуқуқ ислохотлари: назария ва амалиёт. Халқаро-илмий конференция материаллари. 12 декабр 2001. -Т.: ТДЮИ, 2001.-Б.48-51.
4. Рустамбаев М.Ҳ. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илмзиё, 2011. – 400 б.
5. Rustamboyev M.N. Jinoiyathuquqi (umumiyqism). Oliy o'quv yurtlari uchundarslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
6. Кабулов Р., Якубов А.С., Шакуров Р.Р. ва бошқалар. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Услубий материаллар.—Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2004.—53 б.
7. Усмоналиев М., Бакунов П.Б. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. —Т., «Янги асравлоди», 2010, 664 бет.
8. Ниёзова С. Ярашганлик муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш. // Суд хуқуқ ислохоти: назария ва амалиёт. Конференция материаллари. Т., СилМЭГ. -2001.-Б. 128-129.
9. <http://www.lex.uz>
10. <http://www.tsul.uz>
11. <http://www.norma.uz>
12. <http://www.gov.uz>
13. <http://www.legislature.ru>
14. <http://www.law.uk.edu>
15. <http://www.juristlib.ru>
16. <http://www.crime-research.ru>